

Vuren kasteel De Leyenburg

Het museum van Leerdam is in het bezit van veel archeologische vondsten van het verdwenen kasteel De Leyenburg. Laten we eens dieper op de geschiedenis van het kasteel ingaan.

De eerste vraag, die we ons moeten stellen is: Waar lag dit kasteel? Welnu, we moeten de ligging ongeveer zoeken op de plaats waar zich nu het viaduct in de weg Deil-Gorinchem bevindt, de A15 bij Leuven. De eerste sporen zijn gevonden in 1961, toen een gedeelte van de toen enkelbaans autoweg ter hoogte van de kruising met de provinciale autoweg werd verbreed. Bij de ombouw van de oude autoweg tot moderne autosnelweg werden in 1963/64 de verdere resten van het verdwenen kasteel blootgelegd. Overigens was de kasteelheuvel al omstreeks 1910 weggegraven. Deze droeg de naam Zwijnsheuvel.

De bouw van het kasteel moet ongeveer in 1340 zijn begonnen. Uit de leenregisters van de graven van Holland blijkt, dat de vergunning werd verleend voor het tolvrij vervoeren van de benodigde bouwmaterialen. Het kasteel bestond uit een voorburcht van 25 x 25 meter en een hoofdburcht van 30 x 40 meter. Van de indeling van beide gebouwen was helaas weinig meer over, daar tijdens de afgraving van de heuvel veel muren gesloopt schijnen te zijn. De voorburcht moet een voorganger gehad hebben, die noordelijk van de hoofdburcht lag. Daar op die plaats de autoweg lag, was verder onderzoek niet mogelijk. Aanwijzingen werden gevormd door een stel brugplaten en muurfragmenten van een ingangspartij. Bij de bouw van de voorburcht heeft men deze eerst vol geslagen met zware palen, 30 à 35 cm in het vierkant. Dit om te voorkomen, dat de muren door de grond zouden worden weggedrukt. De meeste palen waren “beslagen”, dus vierkant gehakt. Achter deze palen waren planken aangebracht. Buiten deze houten afzetting om is de muur gemetseld van ongeveer één meter dikte. Toch zijn deze palen niet in staat gebleken de gronddruk tegen te houden, want bijna alle hielden naar buiten over. Hierdoor hebben ze ook de muur weer omgedrukt. Deze is dan ook geheel rond gaan staan en gebroken.

De bouwtijd van de voorburcht schijnt zich wel te beperken tot hoogstens twee perioden. Afwijkend van de oorspronkelijke bouw zijn nog de resten van een afvoergoot gevonden, waarschijnlijk van stallen en een ronde waterput.

Rondom de voor- en hoofdburcht was een brede gracht. Hierdoor was een brug tussen beide gebouwen nodig. Een paar staande palen, nog voorzien van pennen, waarop een dwarsbalk steunde, zijn opgegraven. Uit de gronddoorsneden bleek, dat buiten de muren een schuin aarden talud naar het water had gelopen. De muren stonden dus niet direct in het water. De fundering van de hoofdburcht bestaat geheel uit hout. Boomstammen in de lengterichting van de muren zijn dwars verbonden door dunnere stammen of dikke takken, ook wel slieten genoemd. Ook werden slieten wel onderop gelegd en hierover is dan een vloer van planken aangelegd. Door de al genoemde afgraving was een reconstructie van de indeling van de hoofdburcht niet meer mogelijk. In de hoofdburcht zijn wel meerdere bouwperioden te herkennen. Naast de oudste ingangspartij heeft men een rond uitspringende toren gebouwd om de toegang te kunnen bestrijken. Tot de laatste bouwperiode behoort een donjon gelegen aan de noordzijde. Dit is een woon- en verdedigingsstoren, die men veel bij kastelen uit deze tijd aantreft. Bij de bouw van deze donjon schijnt men het loopvlak binnen het kasteel opnieuw sterk opgehoogd te hebben. Een maatregel in verband met herhaalde overstromingen? De plaats van de donjon kwam enigszins vreemd over. De toren was namelijk niet alleen wat scheef gesitueerd, maar stond in afwijking van de gewoonte uit die tijd, te ver van de ingang af. Dit geeft aanleiding om te denken, dat men de burcht ook eens heeft ingekrompen.

Wanneer het kasteel de Leyenburg is afgebroken, is niet bekend. Of is het belegerd en verwoest? We weten het niet. Van het gebouw is althans niets meer over. De gevonden funderingen zijn verwijderd en de stenen gebruikt voor de restauratie van andere gebouwen. Wat ons nog rest zijn vele gave en gedeeltelijk gebroken resten van gebruiksaardewerk.

De herinnering aan de heren van Leyenburg wordt nog bewaard in een straatnaam: de Van Leyenburgstraat in de Drossaardswijk in Leerdam-Noord. Deze straat is genoemd naar Arent van Leyenburg, welke op 28 juli 1412 door Willem VI, graaf van Holland, tot drossaard en rentmeester van het Land van Arkel en Van der Leede, van de steden Gorinchem en Leerdam en van Schoonrewoerd, wordt benoemd. Dit was in de tijd van de Arkelse oorlogen op het moment, dat de Arkels hun gebieden aan de Hollandse graaf moesten overdragen. Arent van Leyenburg komt voor het eerst voor in 1377 en krijgt in 1386 het kasteel, dat we hierboven beschreven, van zijn broer. Onze drossaard stamt uit een tak van het geslacht van de Arkels. In 1377 is hij reeds ridder, zodat zijn geboortjaar op 1350 – 1355 gesteld kan worden. Behalve het huis de Leyenburg heeft hij ook bezittingen in het westen van Holland. In 1399 is hij baljuw en rentmeester van Amstelland, Waterland en van de Zeevanck. Na de dood van hertog Albrecht schijnt hij in onmin met hertog Willem VI te zijn geraakt en de zijde van de Geldersen te hebben gekozen. Later werden zijn Hollandse lenen in beslag genomen, maar in 1406 weer teruggegeven na een verzoening met de hertog. In 1410 ontvangt hij zelfs een bijdrage in de reparatie van het kasteel de Leyenburg. In de strijd, die de hertog (als graaf van Holland) met de Arkels voerde, stond heer Arent aan de zijde van de hertog. Arent van Leyenburg was gehuwd met Heylwich van Arkel en Noordeloos en had zodoende ook bezittingen in deze laatstgenoemde plaats. Hij is overleden vóór 25 september 1426.

Blom

HET VOORMALIGE KASTEEL "LEIJENBURG" BIJ LEUVEN

door Ing. J. Hobo

Een laatste herinnering aan het slot "Leijenburg in het vroegere Land van Arkel, bij het buurtschap Leuven, is de naam van een boerderij langs de, in de nabijheid gelegen, Mert te Herwijnen.

Jan, de zoon van Arnoud van Heukelom van Leijenburg en Geertruid van Wiffliet, blijkt de stamvader te zijn van de tak-Leijenburg, daar een verzoekschrift van 2 juli 1341 hem als stichter noemt van het versterkte huis Leijenburg of Leijenberch, dat aanvankelijk Leijensteijn heette. In dit request wordt aan Jan heer Arnoutszoon van Heukelom een vergunning van tolvrijheid verleend voor de aanvoer van materialen ten behoeve van de betimmering van het huis Leijensteijn.

Over de geschiedenis van het kasteel is weinig bekend. Tijdens de Arkelse oorlogen moet het verwoest zijn. In het begin van de 15e eeuw werd het weer gerestaureerd en ten dele zelfs herbouwd, waarna het tijdens de Tachtigjarige Oorlog opnieuw zwaar geteisterd moet zijn en geleidelijk aan is verdwenen.

In het najaar van 1963 werd een aanvang gemaakt met het onderzoek van het voormalige kasteelterrein, gelegen bij de wegkruising Gorinchem-Tiel en Leerdam-Vuren, juist tegenover het bekende restaurant Leuven (tegenwoordig "de Goudreinet"). Dit onderzoek bracht al spoedig belangrijke overblijfselen van een voorburcht en een hoofdburcht aan het licht. Men vond nog grote stukken muur, welke gefundeerd waren op een bed van liggende paaltjes. Aan de binnenzijde hiervan stond een rij zware palen. De bovenkant van de palen en het muurwerk bevonden zich vlak onder het huidige maaiveld.

A.J. van der Aa schrijft in zijn Aardrijkskundig Woordenboek van 1846 over de Leijenburg o.a.: "Ter plaatse waar het huis gestaan heeft, ziet men thans een heuvel".

Rest ons tenslotte toch nog de vraag of we iets te weten kunnen komen over de bebouwing in de periode tussen het einde van de Tachtigjarige Oorlog en het jaar 1733. In "Oud-Nederland in de uit vroegere dagen overgeblevene Burgen en Kasteelen, geschetst en afgebeeld door mr. C.P.E. Robidé van der Aa, 1841", vinden we van Leijenburg de volgende omschrijving:

"De Heer Justinus van Gennep was Heer van Leyenburg, dat vroeger een Baronie was, die meest altijd in het bezit der Heeren van Heukelum geweest is; doch het eigendom is nu in het bezit van eenen anderen tak van het geslacht FABRICIUS, dan Heukelum. Leyenburg was weleer mede een Slot in het Land van Arkel, bij het niet meer bestaande dorpje Leuven en droeg ook den naam van de Blaauwen toren. - Dit Leijenburg was een vrijplaats voor misdadigers, gedurende den tijd van drie dagen, en de Heeren hebben dit regt meermalen tegen die van Gorcum gehandhaafd".

Vooraf de toevoeging "en droeg ook den naam van de Blaauwentoren" kan voor ons de sleutel zijn, die ook dit tijdvak kan ontsluiten.

In het nabijgelegen dorp Herwijnen stond namelijk "den toorn to Herwijnen, geheiten Drakenborch". Van deze toren Drakenborch of Drakenburg bestaan twee afbeeldingen, terwijl men er bij twee andere afbeeldingen met respectievelijk de onderschriften "De Blaauwe Toorn bij Herwijnen" en "De Blaauwe toren bij Herwijne 1706" tot op heden van is uitgegaan dat ook hier de toren Drakenburg bedoeld wordt.

De beide prenten met het onderschrift "de Blaauwe Toorn/Toren..." waarvan wij hier die uit 1706 reproduceren, vertonen een opvallende gelijkenis, terwijl de beide andere waarvan er één gedateerd is 10 augustus 1735, eveneens grote gelijkenis vertonen, zodat hier zeker de

toren Drakenburg afgebeeld wordt. (men zie de beide weergaven) Maar deze laatste twee vertonen merkwaardigerwijze nauwelijks overeenkomst met de twee eerder genoemde.

Gaan wij nu terug naar de omschrijving, die Robidé van der Aa ons heeft nagelaten, dan zou een voor de hand liggende conclusie kunnen zijn dat de afbeeldingen uit 1706 de "Blauwe toren" bij Leuven en dus een bebouwing op de heuvel van het voormalige kasteel Leijenburg voor moeten stellen.

Men moet erg voorzichtig omspringen met het trekken van conclusies als het zulk soort zaken betreft, al kan het grote uiterlijke verschil in de genoemde platen wat de toren Drakenburg betreft over het korte tijdbestek van slechts 29 jaar, toch een heel sterke aanwijzing in deze richting betekenen.

Archiefonderzoek zou ons hierbij misschien verder kunnen helpen, hoewel tot op heden nog geen sporen van een archief Leijenburg zijn gevonden. Kan een onzer leden hier soms verder helpen?